ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ
Τμήμα Εικαστικών και Εφαρμοσμένων Τεχνών

Π.Μ.Σ.: *«Εικαστικές τέχνες και τοπίο: προσεγγίσεις του φυσικού και αστικού χώρου»*

(Visual Arts and Landscape: Approaches to Natural and Urban Space)

Διπλωματική εργασία

Μείωση των σωμάτων

Ονοματεπώνυμο φοιτήτριας: Στέλλα Χριστοφή

Α.Ε.Μ: 28

Επιβλέπων Καθηγητής: Ιωάννης Ζιώγας. Καθηγητής

Εξεταστές: Γιάννης Καστρίτσης, Αναπληρωτής Καθηγητής

Θεόδωρος Ζυρπιάδης, ΕΕΠ

Φλώρινα, 2021-2022

Copyright © Στέλλα Χριστοφή, 2021-2022

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. Allrightsreserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό απευθύνονται προς τον συγγραφέα. Οι απόψεις και τα συμπεράσματα που περιέχονται σε αυτό το έγγραφο εκφράζουν τον συγγραφέα και μόνο.

Ονοματεπώνυμο: Στέλλα Χριστοφή

Ηλεκτρονική διεύθυνση: stellachristofi100@gmail.com

Έτος εισαγωγής: 2020

Κατεύθυνση: Εικαστικές Πρακτικές

Τίτλος διπλωματικής εργασίας: Μείωση των σωμάτων

Δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία δεν αποτελεί προϊόν λογοκλοπής, είναι προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας, η βιβλιογραφία και οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει, έχουν δηλωθεί κατάλληλα με παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία που έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή/και πηγές άλλων συγγραφέων αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με κατάλληλη εκπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή. Επισημαίνεται πως η συγκεκριμένη επιλογή βοηθά στον περιορισμό της λογοκλοπής διασφαλίζοντας έτσι το/τη συγγραφέα.

Ημερομηνία	Η δηλούσα
17/3/2022	Στέλλα Χριστοφή

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Περίληψη..……5
2. Η περιπατητική Εν-εικόνιση ως μέθοδος κατά την πολυαισθητηριακή εμπειρίας το τοπίο…….6
3. Το τοπίο ως εναρκτήριο πεδίο της καλλιτεχνικής επεξεργασίας……..8
4. Η σημασία της αφής……..9
5. Βιβλιογραφία……..……..11

Περίληψη

Στην παρούσα εργασία παρουσιάζεται ο τρόπος διερεύνησης του τοπίου, η μεθοδολογία προσέγγισης αλλά και της σχέσης της εικαστικού με το τοπίο. Το τοπίο αποτελεί αφορμή για την παραγωγή του καλλιτεχνικού έργου που οδηγεί σε έναν ευρύτερο προβληματισμό και σχολιασμό στο περιβάλλον. Εστιάζοντας στις υλικότητες του τοπίου, τα τρισδιάστατα έργα εμφανίζονται ως άμορφες μάζες και θραύσματα από απομονωμένες όψεις του καθημερινού τόπου βιωματικής συνδιαλλαγής.

Η περιπατητική εν-εικόνιση ως μέθοδος, με εργαλείο το περπάτημα αποτελεί τον τρόπο μιας πολυαισθητηριακής συνδιαλλαγής με το περιβάλλον, όπου οι εικόνες συνομιλούν με την εμπειρία. Με τη συλλογή εικόνων και έπειτα από μία επεξεργασία μέσω χειρονομιών αναπλάθεται ο αρχικός χαρακτήρας για να δημιουργηθεί ένα νέο αφήγημα- υβρίδιο που αποκτά το δικό του αυτόνομο σώμα. Η ένταση από την πίεση του τυπωμένου χαρτιού μορφοποιεί τη δισδιάστατη επιφάνεια που εμμένει στο τελικό οπτικό αποτέλεσμα της φόρμας. Το αποτέλεσμα της τελετουργίας είναι εμφανές όπου το ίχνος της χειρονομίας διαγράφεται στο υλικό που πλάθει τη μορφή. Το χέρι και η αίσθηση της αφής τονίζεται στην παρούσα έρευνα-καλλιτεχνικό έργο εφόσον η έννοια του ίχνους και η του εντυπώματος της χειρονομίας ενυπάρχει μέχρι το τελικό αποτέλεσμα.

Ως μια εγκατάσταση επιδερμικών θραυσμάτων και κωδικοποιημένων σημείων του τοπίου, το εξωτερικό τοπίο εισάγεται στον εσωτερικό με τη σμίκρυνση της κλίμακάς του αναδιατυπώνοντας την εξωτερική πραγματικότητα.

1. Η περιπατητική Εν-εικόνιση ως μέθοδος κατά την πολυαισθητηριακή εμπειρία στο τοπίο

Ο τόπος είναι τα τοπία, που τα έχουν διαμεσολαβήσει και καταστήσει διακριτά μια ή περισσότερες ερμηνείες ή κάποιο ενδιαφέρον του ζωγράφου ως οπτικού αφηγητή. Ο τόπος σχηματίζεται όταν ο θεατής αφήνει το σώμα του να περιπλανάται στο τοπίο μέσα από μια διάθεση ή ανάγκη του να ερμηνεύσει ένα μέρος του τοπίου με καλλιτεχνικά, προσωπικά ή επιστημονικά, βιωματικά κίνητρα (Ζιώγας, 2020).

Η Εν- εικόνιση είναι μια διαλεκτική διαδικασία που μας συνδέει μέσω των συμβόλων και των αναπαραστάσεων του έργου τέχνης με τον κοινωνικό κόσμο και με αυτόν τον τρόπο φωτίζει το βίωμά μας μέσα στον κοινωνικό κόσμο πέρα από τα στενά όρια του κοινωνικού μας εαυτού και των περιορισμών του. Συνθέτει σύμβολα και αφηγήματα για να αναστοχαστεί δημιουργικά μέσα στη γενιά του και την εποχή του. Με αυτόν τον τρόπο ανασύρει και να δημιουργήσει έννοιες σημαντικές και αποκτάει ένα δικαίωμα στην πραγματικότητα (Χτούρης, 2016).

Η περιπατητική εν-εικόνιση όπως προτάσσει ο Χτούρης (2020), ως τρόπος συλλογής εμπειριών και πεδίο ζωντανής διάδρασης συμβάλλουν στο συναισθητικό φαινόμενο, όπου συνομιλούν οι εικόνες και οι άλλες εμπειρίες επιχειρείται στην παρούσα καλλιτεχνική πρακτική. Η διαλογική σχέση της κοινωνικής ζωής και της δημιουργικής πράξης αναβιώνουν μια κοινωνικο-πολιτισμική συνθήκη και παράγουν νέα γνώση. Μια σχέση δημιουργικής αλληλεγγύης που προασπίζεται τα κοινωνικά γεγονότα και κυρίως των εικόνων ως φορείς κοινωνικών αναπαραστάσεων. Επακολούθως, παράγεται ένα νέο έργο - αφήγημα με ανθρωπολογική διάσταση.

Η μέθοδος του εν-εικονιστικού διαλεκτικού ρεαλισμού αποτελεί μια νέα οικολογία της καλλιτεχνικής δημιουργίας, όπου οι καλλιτεχνικές διαδράσεις με τα έργα εξελίσσονται από το ατομικό στο δι-ατομικό και το συλλογικό επίπεδο και με αυτόν τον τρόπο δημιουργούν χωροχρονικά δίκτυα με εναλλασσόμενες οντολογίες. Στο περιβάλλον αυτό ο θεατής του έργου είτε αποτελεί λειτουργικό τμήμα του έργου τέχνης ή αποκλείεται από αυτό πλήρως. Το έργο και ο θεατής ανταλλάσσουν αμοιβαία ερωτήματα, απαντήσεις δημιουργώντας ένα νέο ορίζοντα μαζί (Χτούρης, 2020).

Η Εν-εικόνιση με τη διαλεκτική συνιστούν μια μέθοδο για την κατανόηση και ανάδειξη ανθρωπολογικών, κοινωνικών ζητημάτων που αναδύει το ίδιο το συντακτικό της εικόνας, μαζί με τα μορφολογικά και δομικά στοιχεία που την συγκροτούν ως σταθερές και διακριτές κοινωνικές οντότητες, αλλά και ως αισθητικά φαινόμενα. Μαζί τους καθορίζεται η σχέση ανάμεσα στο πραγματικό και το εμπειρικό, δηλαδή ανάμεσα στην αίσθηση και τη δομημένη

κατανόηση των συμβόλων, που χαρακτηρίζεται από εννοιολογικά δίκτυα και πρακτικές (Χτούρης, 2020).

Το τοπίο ως εναρκτήριο πεδίο της καλλιτεχνικής επεξεργασίας

Το τοπίο είναι από μόνο του ένα φυσικό και πολυαισθητηριακό μέσο με το οποίο είναι συνδεδεμένες πολιτισμικές αξίες που είτε έχουν τοποθετηθεί με φυσικές μεταφορές της αρχιτεκτονικής είτε που έχουν βρεθεί μέσω της φύσης. Το τοπίο αναπαρίσταται από τη ζωγραφική, τη γλυπτική, την χαρακτική, τα κείμενα, τη μουσική και άλλες ακουστικές εικόνες (Mitchell, 2002). Ο Kenneth Clark, όπως αναφέρεται στον Mitchell (2002) πως το τοπίο είναι ένα τέχνασμα από τη στιγμή που το αντικρύζουμε, πριν γίνει το θέμα ζωγραφικής αναπαράστασης. Είναι ένα μέσο όπως η γλώσσα ή η ζωγραφική ενσωματωμένο στην παράδοση της πολιτισμικής σημασίας και επικοινωνίας, ένα σώμα συμβολικών μορφών ικανό να μεταφέρει και να αναδιαμορφώνει αξίες και σημασίες. Ως εκφραστικό μέσο έχει μια σημειωτική δομή παρά μια ανταλλακτική αξία καθώς θεωρητικά εξυπηρετεί σε απεριόριστο σύμβολο σε ένα άλλο επίπεδο (Mitchell, 2002). Ο τόπος σχηματίζεται όταν ο θεατής αφήνει το σώμα του να περιπλανάται στο τοπίο μέσα από τη διάθεσή του να ερμηνεύσει ένα μέρος του τοπίου με καλλιτεχνικά, προσωπικά ή επιστημονικά ή βιωματικά κίνητρα (Ζιώγας, 2020).

Το τοπίο ως έννοια ή μια πρακτική αναπαράστασης δεν συνδέεται άμεσα με τον ιμπεριαλισμό, δηλαδή ένα σύμπλεγμα πολιτικών, πολιτισμικών και οικονομικών γνωρισμάτων διαφορετικών τόπων, ανθρώπων, ιστορικής μνήμης. Αλλά μια εικονογραφική πρακτική ή εν-εικόνιση του τοπίου προτείνει τη δυνατότητα υβριδικών σχηματισμών ενός τοπίου που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί αντι-αποικιακό ή ιμπεριαλιστικό για να προκαλέσει προβληματισμούς. Ένα τοπίο αρχίζει να γίνεται κατανοητό από το πώς κανείς ορίζει την εμπειρία ή τη γνήσια εμπειρία του τοπίου (Mitchell, 2002).

Το τοπίο καταγράφει τις αντιλήψεις μας για αυτό που υπάρχει απέναντι ως καλλιτεχνική κατασκευή και που σχετίζεται με την φύση (Ζιώγας, 2012). Δεν είναι μόνο μία φυσική σκηνή, ούτε μια αναπαράσταση μιας φυσικής σκηνής αλλά μια φυσική αναπαράσταση μιας φυσικής σκηνής, ένα αποτύπωμα, μία εικόνα της φύσης μέσα στην ίδια τη φύση. Τα σημειωτικά γνωρίσματα του τοπίου και οι ιστορικές αφηγήσεις που παράγουν έναν ιμπερεαλισμό ως μια επέκταση του πολιτισμού σε ένα «φυσικό» χώρο υπό μία αφηγηματοποιημένη «φυσική» διαδικασία. Το τοπίο δεν είναι μόνο ένα μέσο όπου εκφράζονται αξίες, αλλά και η επικοινωνία μεταξύ ανθρώπων, πιο διανοητικά και η επικοινωνία ανθρώπων και μη ανθρώπων (Mitchell, 2002).

Το ενδιαφέρον μου είναι ο αντικατοπτρισμός με την αλληλεπίδραση στο περιβάλλον, εστιάζοντας στο φυσικό τοπίο που δραστηριοποιούμαι. Όπως αναφέρεται στην Παραφόρου (2020) η εικόνα σύμφωνα με τον Κλοσοφσκί έγκειται «σε ένα καθάριο όραμα αντανακλάσεων που πολλαπλασιάζουν το αντανακλώμενο αντικείμενο». Ένα τοπίο είναι η αφορμή που θα με οδηγήσει στη δημιουργία μιας δυνητικής κατάστασης, μέσα από τη διαλεκτική επικοινωνία με

το πεδίο του ορατού. Πιάνω τον εαυτό μου να γοητεύεται από τον μακρινό ορίζοντα, τη ρυθμική κίνηση των κυμάτων της θαλάσσιας επιφάνειας, την απαλότητα των σύννεφων, τις βραχώδεις διαστρωματώσεις, τη μορφολογία του εδάφους. Πώς όμως αυτός ο κλισέ ρομαντισμός θα μπορούσε να μεταφερθεί με μια νέα αφήγηση που θα κατανοήσουμε σήμερα;

Η καλλιτεχνική μου πρακτική επικεντρώνεται στην έννοια της επιδερμίδας και της λειτουργίας της να επικαλύπτει χωρίς να αποκαλύπτει το εσωτερικό των σωμάτων ως επιφάνεια διεπαφής του κόσμου τον οποίο γνωρίζουμε και κατανοούμε. Οι υλικότητες που επεξεργάζομαι μέσω χειρονομιών συρρικνώνονται και μεταβάλλονται σε μάζες σωμάτων, όπου το υλικό ενυπάρχει στη χειρονομία αποκαλύπτοντας την προηγούμενη τελετουργία, δηλαδή την εμπειρία με το υλικό μέσω της αφής. Μέσα από μία διαδικασία τυπώματος σε χαρτί δισδιάσταστης επιφάνειας, αναδιατυπώνω με διαδικασίες χειρός διερευνώντας δυνητικές άμορφες όψεις απομακρυσμένες από την πρωταρχική τους μορφή. Η έμφαση δίνεται στην ίδια τη διαδικασία που παραμένει στο αποτέλεσμα ως μια ζωντανή χειρονομία. Με ενδιαφέρει η ιδέα της μεταμόρφωσης του υλικού ως μιας διαδικασίας από την πραγματικότητα στο αποτέλεσμα της εμπειρίας με την πραγματικότητα. Μέσω της διαίσθησης και της παρατήρησης με μία εφήμερη αίσθηση αφής δημιουργώ υβρίδια σε ένα δυνητικό χώρο ασυνεχειών, συνύπαρξης και συμβίωσης.

Η σημασία της αφής

Απομονώνοντας κομμάτια ή μέρη του οπτικού χώρου, η συναρμογή γίνεται μέσω του χεριού. Το χέρι είναι το μέσο που μορφοποιεί αφήνει το ίχνος του στο τελικό οπτικό αποτέλεσμα. Ο ρόλος του χεριού συμβάλλει σε μια χειροποίητη συναρμογή. Μέσω του χεριού συνδέεται ένα τμήμα με ένα άλλο. Το έργο ως τεχνούργημα δημιουργημένο από τον δημιουργό του. Διερευνώ τις άδηλες αισθήσεις, τον χώρο μεταξύ όρασης και αφής (Agamben, 2018).

Η ζωή μας μέσω του διαλόγου με το έργο τέχνης και ο κοινωνικός εαυτός μπορεί να αντιμετωπίζονται ως αισθητικό ενέργημα μέσα σε ένα διαδικαστικό έργο τέχνης (Χτούρης, 2020). Με όχημα την ευρεία δυνητικότητα της τέχνης, η αποκωδικοποίηση μιας πραγματικότητας μέσω της καλλιτεχνικής πράξη ως μια πράξη αντίστασης, αναδιατάσσει το κατεστημένο εισάγοντάς μας σε μια διαδικασία προβληματισμού. Οι νέες επιδερμίδες που δημιουργώ αναπλαισιώνουν τα καθημερινά τοπία στα οποία διέρχομαι και παρατηρώ.

Με εργαλείο το περπάτημα και τη σωματική πολυαισθητηριακή συνδυαλλαγή με το περιβάλλον της καθημερινότητάς μου συλλέγω εικόνες που μου ενεργοποιούν το ενδιαφέρον. Δημιουργώ ένα αρχείο εικόνων το οποίο επεξεργάζομαι αναστοχαζόμενη την προέλευσή τους προσπαθώ να κατανοήσω τον εμφανισμό αλλά και την αφάνειά τους, αρχικά μέσα από τη φαινομενολογία. Αποδομώντας μια εικόνα, διερευνώ όσα συμβαίνουν έξω από το δεδομένο της πλαίσιο, τις κοινωνικές, ιστορικές, πολιτισμικές αιτίες, τη διαδοχή του χρόνου, των

κοινοτήτων, της εκάστοτε πολιτικής, τη γεωλογική διαστρωμάτωση, εκείνα τα στοιχεία της ανθρώπινης φύσης και δραστηριότητας που επηρέασαν και διαμόρφωσαν το περιβάλλον. Πίσω από την παρούσα κατάσταση υπάρχει μια αρχαιολογία που ανατρέχω για να παράγω μία νέα αφήγηση στο πλαίσιο μιας συνεχούς ρευστότητας. Πρόκειται για μια πράξη αναστοχασμού επάνω στις υλικότητες - επιδερμίδες που ντύνουν όσα μας περιβάλλουν.

Με την περιήγησή μου στο φυσικό κυρίως τοπίο, μέρη που συνδέομαι καθημερινά, όπως μία βόλτα στη φύση σε διαφορετικές στιγμές της ημέρας, συλλέγω εικόνες με τη φωτογραφική μου μηχανή παρατηρώντας υλικές ή τεχνητές υφές που επικαλύπτουν το τοπίο. Η επιφάνεια μιας θάλασσας, το ένδυμα της γης, ο φλοιός, η σκιά ενός δέντρου αποτελούν αποκομμένα στοιχεία των εικόνων που απομονώνω με τη φωτογραφική μου μηχανή. Όπως επίσης, εικόνες ή τμήματα που απομονώνω από το διαδίκτυο ή από βιβλία.

Μέσω διαφόρων επιφανειών διαπραγματεύομαι την εικόνα του τοπίου όπου βρίσκομαι. Δημιουργώντας επι-δερμίδες μέσω της υλικότητας με χρώματα λαδιού ή γραφίτη και μεικτών τεχνικών αποσκοπώ στην παραγωγή εικαστικού έργου με σύγχρονο αισθητικό χαρακτήρα. Η επιγραμματική ουσία του χώρου μέσω της αφαιρετικής προσέγγισης σε συνδυασμό με την αναπαραστατική αποτελεί την προσωπική μου ματιά στοχεύοντας σε ένα πλήρες εικαστικό αποτέλεσμα. Οι εκφραστικές ποιότητες μέσω της υλικότητας και των εικαστικών συμβόλων πρόκειται να μπουν σε μία λειτουργία στη διαμόρφωση των έργων.

Με τυπώματα σε χαρτί δημιουργώ νέες επιφάνειες με χειρονομίες που τις μετατρέπουν σε νέα σώματα όπου η υλικότητα σμιλεύεται και ενυπάρχει κατά τον μετασχηματισμό στη νέα φαντασιακή συνθήκη. Η συρρίκνωση της επιφάνειας αποκτά μία υποκειμενικότητα.

Βιβλιογραφία

Ελληνική

Agamben, G. (2018). *Δημιουργία και αναρχία*. Αθήνα: Έρμα.

Παραφόρου, Φ. (2021).*«Επίμετρο στην ελληνική έκδοση: Διακυβεύματα της χειρονομίας. Για την εκφραστική στροφή στον στοχασμό του Ζιλ Ντελέζ»*, στο: Gilles Deleuze, Φράνσις Μπέικον. Η λογική της αίσθησης, μτφρ. Ροζαλί Σινοπούλου, σελ. 211-236, Αθήνα: Πλέθρον.

Ζιώγας, Γ. (2012). Το ημερολόγιο ενός ΠΔ/407. 136-137. Αθήνα: Αιγόκερως.

Ζιώγας, Γ. (2020). *Η εικαστικότητα του Τοπίου, του Τόπου, του Χώρου Μια τριπλή σχέση εικαστικής διάδρασης και πέρα από αυτήν: το Πεδίο*. Πανεπιστημιακές σημειώσεις του ΠΜΣ «Εικαστικές τέχνες και τοπίο: προσεγγίσεις του φυσικού και αστικού χώρου» Τμήμα Εικαστικών και Εφαρμοσμένων Τεχνών Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας.

Χτούρης, Σ. (2020). *Εννοιολογικός και αισθητικός διάλογος με το έργο τέχνης. Η μέθοδος της διαλεκτικής Εν- εικόνισης*. Μυτιλήνη: Δημιουργία.

Χτούρης, Σ. (2016). Θεωρητικό δοκίμιο για την οντολογία του κοινωνικού και πολιτικού ανθρώπου. Στο: Ιωάννης Μεταξάς. Πολιτική Θεωρία. Αξιακές Επιλογές. Τόμος VII, Αθήνα : Σιδέρης, σσ.67-93.

Αγγλική

Mitchell, J.T. (2002). Landscape and Power. Second Edition. *The University of Chicago Press.*